

Posudek habilitačního spisu Zuzany Urválkové: *Tajemství úspěchu. Německojazyčná knižnice Album nakladatele Ignáce Leopolda Kobra v širších literárních souvislostech* (Brno: Host, 2022).

Kniha Zuzany Urválkové se zařazuje mezi důležité práce, které vyrůstají ze soudobé skepse vůči pojmání literárních dějin jako „epopeje národního písemnictví“, jež v minulosti eliminovala transkulturalitu a vylučovala zvláště německy psanou literaturu z vědeckého pozorování. Autorka knihy, která je předkládána jako habilitační spis, navazuje na své dosavadní výzkumy v oblasti dějin české literatury 19. století či česko-německých literárních vztahů (mj. monografie *Dvojlomná zrcadlení* o díle Karla Herloše, zapojení do nejvýznamnějšího současného literárněhistorického projektu „Diskurzivita české literatury 19. století“ apod.), přičemž pozornost tentokrát soustředila na osobnost a aktivity nakladatele Ignáce Leopolda Kobra a jeho německojazyčnou edici *Album*.

Kniha Zuzany Urválkové v žádném případě není „jednorozměrnou“ studií, naopak je přesvědčivým dokladem, že si uchazečka o habilitaci znamenitě osvojila různé metody literárněvědné práce: Kobrovu činnost dokáže vidět jako kulturní praktiku se značnými dopady do různých sfér literárního života 19. století, jako procesuální událost, již lze zkoumat z rozmanitých badatelských perspektiv. Monografie bezpečně obstojí ve všech svých rovinách: jako studie biografická (mapující život, působení a vztahy nakladatele), jako studie literárně-sociologická (rekonstruující knižní kulturu, obchodní vztahy, manipulace s různými strukturami dobového kapitálu), jako studie teoretická (věnující se např. podobám a proměnám dobového žánrového pole), analyticko-interpretativní a komparativní (vykládající vybraná díla z edice, pečlivě rozvažující vlivy a intertextové vztahy), jako sonda do dobové literární kritiky (kapitola věnovaná časopisu *Kritische Blätter für Literatur und Kunst* v kontextu dobových diskusí o realistické poetice).

Ve všech zmíněných polohách se uchazečka o habilitaci pohybuje suverénně a neoddiskutovatelně prohlubuje dosavadní oborové poznání. Polemiku s místy přežívajícím

pojmáním tuzemské literatury jako vývojové linie „izolované od paralelní kultury“ či dějin necitlivých k reflexi kulturních transferů soustavně opírá o pečlivou znalost materiálu. V něm dokáže objevovat i další „vylučované“ sféry, míním především literaturu nekanonickou. Jasně tak dokazuje, že 19. století musíme chápat jako období postupné stabilizace – což platí jednak o emancipaci českého literárního živlu, jednak o postupně se upevňujících estetických normách a hodnotě jednotlivých literárních děl, ale i o příznakové hodnotě žánrů a o umělecké literatuře jako celku.

První kapitola knihy je věnována osobnosti a působení Ignáce Leopolda Kobra. Nakladatel podnikal nejprve v Táboře a tisknul u Aloise Landfrase, postupně se osamostatňoval. Urválková dokládá, že nálepka oceňovaného podporovatele české literatury a vydavatele *Národní bibliotéky*, již si Kober vydobyl v tuzemské literární historii, doposud ukazovala pouze jednu stránku jeho aktivit, tj. že uvedené označení bylo do značné míry zavádějící – Kober totiž bohatnul především na německých čtenářích. Dokázal obstát i v konkurenci dalších německých a rakouských vydavatelů. Dodejme, že výklad, jenž je, jak bylo již naznačeno, bez jakýchkoliv odborných závad, je podán čtivě a přístupně. Životní příběh Kobra dokáže strhnout – Urválková se zaujetím připomínajícím novohistorickou metodu líčí jeho životní peripetie, angažmá v době okolo r. 1848, politické postoje, uvěznění, osud jeho syna, jenž byl přísně odsouzen. Stejně pečlivě se ale věnuje nakladatelově obchodní zdatnosti, spolupracovníkovi Františku A. Urbánkovi, úpadku podniku po Kobrově smrti.

Popis Kobrovy obchodní strategie objektivně prohlubuje poznání dobového knižního průmyslu i trhu. Autorka soustředěně popsala, jak obratně se např. „u Kobra“ pracovalo s nákladem. Díky promyšlenému plánu se v nakladatelském domě vyvarovali ztrátám, sešitová vydání umožňovala tisknout podle odběrové poptávky. Zdá se mi, že Zuzana Urválková v předkládané práci otevírá pomyslné dveře i jednomu z málo probádaných témat tuzemské literární kultury 19. století – ke zkoumání působení kolportérů, otázek distribuce a v neposlední řadě i modelového publika.

Kvalitní částí práce jsou rovněž kapitoly věnované žánrům. Habilitantka se zabývá dobovou oblibou novely (a novelety) či fyziologické črty, hlavní pozornost je upřena na žánr obrazu ze života. Autorka monografie si klade produktivní otázky, např. po souvislostech obliby obrazu ze života s prosazováním fotografie či s nástupem požadavku po uměleckém realismu (což vyústí v automatické spojování žánru s realistickým diskurzem). Velmi přínosné jsou pasáže zaměřené na román městských tajností, který do dobové literatury pronikl s explozivním úspěchem a kterému bylo rovněž v tuzemském oborovém prostředí věnováno

jen málo zájmu. Za sporný závěr považuji snad jenom tvrzení, že důvodem, proč se v *Albu* neobjevilo žádné dílo s názvem „tajnosti“ bylo „zatracování kritikou“ (s. 193). Lze si jen těžko představit, že by zrovna toto vadilo obchodně zdatnému Koberovi, navíc soudobá kritická stanoviska (včetně např. citovaného Nerudy) měla k jednoznačnému despektu ještě daleko, ten se prosazoval postupně (srov. např. s případem *Petrohradských peleší*, s románem městských tajností, který podle Urbánkova věstníku z r. 1870 „všude byl vychválen“ a byl kolem něho „rámus veliký“, což je problematizováno jako neúměrné a nenáležitě teprve tři roky po vydání osmidílného opusu „o sytých a hladových“). Navíc, jak sama autorka dokazuje, postupy románu-fejetonu se v *Albu* uplatňovaly běžně, snad i spolukonstituovaly úspěch řady. Je možné, že mnohosvazkové tajnosti Kober vynechal z jiných důvodů, třeba jen rozsahových nebo překladatelských (což spolu souvisí). Konečně román *Žížaly* Donovského *Tři Čechové*, jež vydala Kateřina Jeřábková v podobně koncipované *Bibliotéce českých původních románů*, „tajnosti“ také v mnohém napodobuje, ba přímo vykrádá.

Za znamenitou část knihy považuji analýzu Gutzkowovy novely *Ein Mädchen aus dem Volke*. Autorka pečlivě zvažuje dobové recepční horizonty, detailně zpracovává naratologické postupy, motiviku, vyhodnocuje rozmanité aspekty novely i děl příbuzných jako možné markery dobových „makropoetik“. Stranou pozornosti nezůstaly kritické ohlasy, intertextové vazby (k možným předlohám i variacím). Výborně je zpracován vztah Gutzkow – Němcová. Topos chudého děvčete je probádán s příkladnou pečlivostí. Závěr, že jde o topos příznačný pro dobové literární pole, ale rozhodně ne o jednoznačný příznak nastupujícího realismu (funguje v amalgámech vícero diskurzů), lze bezproblémově přijmout. Totéž lze potvrdit i v případě studia obrazu ze života – i tady habilitantka úspěšně reviduje petrifikované závěry, že žánr znamená příznak realistického diskurzu. Oceňuji také, že Zuzana Urválková nevyvratitelně dokazuje (podobně jako Lenka Kusáková, Dalibor Tureček, Václav Smyčka ad.), že literární „řada“ tuzemského procesu nemůže nepočítat s „články“ cizojazyčnými, především samozřejmě s „nejsnáze dosažitelným“ původem německým.

Abych zbytečně neulpíval v reprodukci závěrů: Kniha jako celek bezesbytku splňuje cíle, které si autorka stanovila. Jde o zajímavý a podnětný příspěvek, jenž v žádné z mnoha částí nesklouzává k povrchnosti. Monografie má přehlednou strukturu, přestože do centrální problematiky vstupuje „z různých konců“, dokáže proniknout do hlubokých souvislostí. Čtivý výklad, jež jsem rovněž zmiňoval, podle mého soudu potvrzuje, že Zuzana Urválková není jen komplexní literární vědkyní, nýbrž i zdatnou pedagožkou schopnou vidět a vysvětlit problematiku z rozmanitých úhlů. Knihu lze chápat i jako bohatou zásobárnu podnětů – tak

jako navazuje na autorčiny práce předchozí, poskytuje i pevnou základnu pro řešení dalších badatelských otázek.

Shrnuji: Habilitační spis Zuzany Urvákové více než dostatečně splňuje požadavky kladené na tento typ kvalifikační práce. Dosvědčuje široké odborné kompetence; představuje cenný odborný výsledek, který prohlubuje a posouvá poznatky tuzemské vědy, a to v parametrech, jež bezpečně vyhoví i v mezinárodním srovnání.

Zcela **jednoznačně doporučuji**, aby Zuzana Urváková po zdárném průběhu habilitačního řízení na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity obdržela titul docentka v oboru Dějiny české literatury.

V Leidenu, 18. 11. 2022

Doc. Mgr. Jiří Koteň, Ph. D.